

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Pirkanmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentämisellä on suora vaikutus kuntien ja hyvinvointialueiden talouteen, ja oletettavasti myös pakolaistaustaisten asukkaiden/asiakkaiden palveluihin, samoin kuin kuntien halukkuuteen vastaanottaa heitä kuntaan. Korvausajan lyhentämisen aiheuttamat kotoutustoimenpiteiden heikennykset tulevat varmasti osin näkymään peruspalveluiden palvelutarpeena myöhemmin, minkä johdosta taloudellinen säästö on todennäköisesti näennäinen.

Erittäin tärkeää on, että mikäli esitys toteutuu, sen mukaisesti laskennallisen korvauksen korvausajan lyhentäminen otetaan käyttöön vasta 1.1.2025 alkaen kuntaan muuttavien asiakkaiden kohdalla. Tämä takaa sen, että sekä kunnat että hyvinvointialueet ehtivät varautua korvausten alenemiseen. Esityksessä on hyvää myös se, että huolimatta "peruskorvausajan" lyhenemistä, laskennallisen korvauksen pidennysajat säilyvät esityksen mukaan ennallaan, sillä niiden avulla pystytään turvaamaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten kotoutumista.

Kotoutustoimenpiteiden vahvistaminen kotoutumisen alkuvaiheessa on tärkeä tavoite, ja onkin toivottavaa, että laskennallisen korvauksen painottuminen ensimmäiseen korvausvuoteen vahvistaa erityisesti kuntien alkuvaiheen palveluita aidosti.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannuksesta (32 a §)

Pirkanmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkauksekustannusten perimistä koskeva pykälä ei sovi kotoutumislakiin, sillä tällöin sen vaikutukset kohdistuvat vain kotoutuja-asiakkaisiin eli maassa asumisen alkuvaiheeseen. Asiakkaille tulee alkuvaiheessa taata riittävä ymmärrys yhteiskunnan toiminnasta, viranomaismenettelyistä sekä mahdollisista sanktioista, mistä syystä on todennäköistä, että tulkkauksekustannusten perimisestä saatava pieni taloudellinen hyöty katoaa siihen, että asiakkaita informoidaan monikielisesti ja ymmärrettävästi asiasta etukäteen. Samalla pelko sanktioista vähentänee luottamusta viranomaisiin.

Mikäli sanktioita halutaan asettaa, tulisi tästä säätää eri lainsäädännössä ja noudattaa samoja periaatteita kuin esim. sosiaali- ja terveydenhuollossa, missä varatun ajan käyttämättä jättäminen aiheuttaa asiakkaalle maksun, mikä oletettavasti sisältää sekä asiantuntijan että mahdollisten tukipalveluiden (kuten tulkkaus) kustannukset. Tämä olisi yhdenvertaisempi tapa kuin nyt esitetty sanktioiden kohdentaminen vain rajattuun maahan muuttaneiden ryhmään.

Pirkanmaan TE-toimiston näkemys on yhteneväinen ELY-keskuksen näkemyksen kanssa. Edellä esitettyjen näkemysten lisäksi asiakkaat voisivat joutua eriarvoiseen asemaan tilanteessa, jossa eri alueilla TE-asiantuntijoiden kielitaitoon perustuen tulkkauspalvelujen tarve voi vaihdella. Saapumatta jättäminen aiheuttaisi asiakkaalle kustannuksen tilanteessa, jossa TE-asiantuntijan kielitaito ei riitä palvelemaan asiakasta hänen äidinkielellään tai asiointikielellään, mutta ei tilanteissa, joissa TE-asiantuntija kykenee palvelemaan ko. kielellä asiakasta.

TE-toimiston näkemys on, että työvoimaviranomaisen työajan käyttö asiakkaan taloudellisen tilanteen arvioimiseen ja sitä myöden maksun perimisen kohtuullisuuden arviointiin, olisi epätarkoituksenmukaista. Maksujen perimiseen käytettävän ajan ohella myös niistä informointiin kytkeytyvän työajan nähdään vievän resursseja pois muusta asiakaspalvelusta, mikä voi esimerkiksi hidastaa asiakkaiden pääsyä palveluihin. TE-toimiston huolena on, että tulkkausmaksuista kärsivät eniten jo valmiiksi heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat. Mikäli tulkkausmaksujen periminen tulee mahdolliseksi lakimuutoksen seurauksena, tulisi huomioida sen varmistaminen, että toimitaan valtakunnallisesti samalla tavalla, jotta asiakkaat eivät asetu alueellisesti eriarvoiseen asemaan.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Pirkanmaan ELY-keskus pitää aikuistumisen tuen ikärajan laskemista hätiköitynä ratkaisuna, minkä mahdollisia vaikutuksia ei ole pohdittu riittävästi. Kattava tieto siitä, mikä on nykyisen aikuistumisen tuen vaikuttavuus ja kuinka kauan nuoret keskimäärin ovat palveluiden tarpeessa, puuttuu. Odotettavissa on, että ikärajan laskeminen tuottaa painetta aikuissosiaalityön puolella, mikä on jo lähtökohtaisesti ruuhkautunut palvelu (esim. Pirkanmaalla jonot aikuissosiaalityön palveluun ovat n. 3kk). Työntekijän ja työmenetelmien vaihtuminen tärkeässä elämänvaiheessa voi olla nuoren hyvinvoinnin ja kotoutumisen kannalta hyvinkin haavoittavaa.

Laajempi yhteiskunnallinen tavoite nuorten hyvinvointiin ja mielenterveyteen panostamisesta on täysin ristiriidassa ehdotetun muutoksen kanssa. Kun vielä huomioidaan se, että muutoksen kohderyhmänä on erityisen tuen tarpeessa olevat nuoret, olisi tärkeää taata heille matalan kynnyksen oikea-aikaista tukea. Tuen puuttuminen aiheuttaa syrjäytymistä, mikä voi edelleen heikentää opiskelu- ja työllisyysmahdollisuuksia, ja pahimmillaan johtaa rikollisuuteen, jengiytymiseen ja radikalisoitumiseen.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Pirkanmaan ELY-keskuksen näkemyksen mukaan pykälässä esitetty hyvinvointialueen vastuun kasvattaminen kiintiöpakolaisten maahantulon alkuvaiheessa ei ole perusteltu. Kiintiöpakolaiset ovat pääsääntöisesti hyväkuntoisia, tavallisia ihmisiä, jotka muuttavat pakon edessä täysin

uudenlaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Heidän erittäin tilapäiset, ensimmäisten päivien palvelutarpeensa eivät ole yleisellä tasolla verrattavissa vammaisten tai ikäihmisten tarpeisiin. Ensimmäisinä päivinä uudessa kunnassa on tärkeää, että yksi taho hoitaa perehdytyksen ja ohjauksen erilaisiin uusiin asioihin liittyen, ja luontevaa on, että tuo taho on kunta, minne yleisvastuu kotoutumisen edistämisestä kuuluu. Sosiaalipalveluiden resurssien käyttäminen tähän ei ole kokonaistaloudellisesti järkevää.

Ennen kiintiöpakolaisten maahantuloa tapahtuvan varautumisen kustannukset korvataan kunnalle jo nykyisen lain puitteissa, ja olisikin luontevaa, että kunta voisi sisällyttää varautumisen kustannuksiin asuntoon sekä ennen maahantuloa että ensimmäisinä päivinä maahantulon jälkeen tehtävät hankinnat. Heti kun toimeentulotukimenettely saadaan asiakkaan osalta kuntoon, siirtyisi vastuu asiakkaalle itselleen. Kunnille maksettava laskennallinen korvaus mahdollistaa kunnan resursoinnin ohjaukseen, mitä monessa kunnassa annetaan jo nyt monikielisten ohjaajien toimesta erittäin resurssitehokkaasti.

Siitä huolimatta, että kunta vastaisi ensimmäisten päivien ohjauksesta ja neuvonnasta, on sujuva yhteistyö hyvinvointialueen sosiaaliohjauksen kanssa alusta alkaen välttämätöntä, jotta asiakkaat saavat tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut ja esim. sosiaaliturvaan liittyvän neuvonnan ja ohjauksen vastuulliselta viranomaiselta. Myös KELAn tulee vahvistaa omaa neuvontarooliaan heti maahantulon alkuvaiheessa.

Muut huomiot

60§: Pirkanmaan ELY-keskus puoltaa kotona lapsia hoitavien vanhempien kotoutumisen edistämiseen ohjattavan valtionosuuden käyttöönottoa. Se on tervetullut rahoitus palveluiden järjestämiseen tälle kohderyhmälle. Ilman lisärahoitusta ohjauksen ja kotoutumispalveluiden järjestäminen kohderyhmälle heti maahantulon alkuvaiheessa olisi kunnissa erittäin hankalaa. Valtionosuuden käyttämistä sen tarkoitusta vastaavasti olisi tärkeä pystyä seuraamaan ja vertailemaan eri alueiden välillä. Tämän rahoituksen suuntaaminen vahvasti kunnista edelleen esimerkiksi järjestötoimijoille olisi erittäin kannatettavaa.

68§: Pirkanmaan ELY-keskus puoltaa ihmiskaupan uhrien korvauksiin liittyvän lausuntomenettelyn poistamista. Erityiskustannuskorvauspäätökseen liittyvän lausunnon pyytäminen ei nykyisessä muodossa tuo lisäarvoa päätöksen tekoon. Tämä johtuu siitä, että lausunnon antaja ei pysty antamaan ELY-keskukselle riittävän eksaktia tukea päätöksen perusteiksi ts. lausunnossa ei pystytä erittelemään, millaisia valtion korvaukseen oikeuttavia palveluita ja tukea ihmiskaupan uhri tarvitsee. Lausunnon antaja ei myöskään pysty arvioimaan aikaa, kuinka kauan ihmiskaupan uhrin palvelutarpeet kestävät, minkä perusteella ELY-keskuksessa pysyttäisiin edelleen ratkaisemaan korvauspäätöksen kesto. Näin ollen ELY-keskus tukeutuu päätöksenteossa valtionkorvausten hakijan eli pääsääntöisesti hyvinvointialueen asiantuntijan lausuntoon, joka on aina hakemuksen liitteenä. Erillisen lausunnon pyytäminen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä ainoastaan pitkittää prosessia.

Mikäli lausuntomenettely poistuu, on tärkeää, että ELY-keskuksen vastuuvirkailijoille tulee mahdollisuus tarkistaa UMA-järjestelmästä päätöksen kohteena olevan henkilön kuuluminen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään, jotta päätös voidaan lainmukaisesti tehdä.

Huttunen Marja
Pirkanmaan ELY - Lausunto valmistelu yhteistyössä Pirkanmaan TE-
toimiston kanssa